

Madai Sándor

A kötelességszegés szolgálatban bűncselekményének alapkérdése

Bevezetés

A kötelességszegés szolgálatban nevű deliktumot – a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (Btk.) 438. § (1) bekezdése szerint – az követi el, aki őr-, ügyeleti vagy egyéb készenléti szolgálatban – az adott szolgálatra vonatkozó szolgálati intézkedés rendelkezéseit megszegve – elalszik, vagy a szolgálat ideje alatt szeszes italt, illetve kábítószer vagy kábítószernek nem minősülő kábító hatású anyagot vagy szert fogyaszt, rendeltetési helyét elhagyja, vagy a szolgálat ellátására vonatkozó rendelkezést más módon súlyosan megszegi. A tényállás a Btk. – „A katonai bűncselekmények” címet viselő – XLV. Fejezetében található, s a katonai deliktumok gyakorlati előfordulása szempontjából kiemelt jelentőséggel bír.¹ Megjegyzendő, hogy gyakran félreértelmezik a jelen tanulmány fókuszában szereplő alanyiság problémáját a vizsgált bűncselekménnyel kapcsolatban. Nem vitás, hogy a cselekmény alanya kizárólag katona² lehet, ez a tényállás rend-

¹ HAUZINGER Zoltán: *A katonai büntetőjog rendszertana*. Pécs, AndAnn Kiadó, 2010. 56. o. és ZSIGMOND Csaba: *A rendőrségi szolgálati jogviszonyban elkövetett kötelességszegés szolgálatban bűncselekmény miatt indult büntetőeljárások során felmerülő jogalkalmazási problémák*, *Katonai Jogi és Hadijogi Szemle*, 2022/2. 27–30. o.

² A Btk. 127. § (1) bekezdése szerint: „e törvény alkalmazásában katona a honvéd, a rendőrség, az Országgyűlési Őrség, a büntetés-végrehajtási szervezet, a hivatásos katasztrófavédelmi szerv, valamint a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok hivatásos állományú tagja”.

szertani elhelyezésből is következik. Az viszont már félrevezető, hogy nem csupán őr-, ügyeleti vagy egyéb készenléti szolgálatban – mint állandó beosztásban – dolgozó katona lehet alany. E kérdésnek a helyes értelmezése csakis az lehet, hogy minden olyan katona, aki őr-, ügyeleti vagy egyéb készenléti szolgálatot lát el – *függetlenül* egyéb (akár állandó) *beosztásától*. Tehát mindig azt kell vizsgálni, hogy az *elkövetés idején* őr-, ügyeleti vagy egyéb készenléti szolgálatot látott-e el a katona, s e kérdés független attól, hogy e szolgálat ellátása milyen rendelkezési alapon történt. Láthatjuk, hogy már a kiindulópont is alapos vizsgálódást igényel, azonban nehézségeink itt még nem értek véget. Az ugyanis csupán kiindulópont, hogy megállapítjuk, hogy az elkövetés időpontjában a három védett szolgálati formában látta-e el feladatát a terhelt, azonban – s az előzőnél talán még alaposabb próbatétel elé álltja a jogalkalmazót –, hogy vajon mi is pontosan a három szolgálati típusnak a tartalma, vagyis lehet-e – akár exemplifikatív, akár taxatív módon – definiálni azt, hogy mely konkrét feladatok ellátása felel meg a jogalkotó által meghatározott alanyi kritériumoknak?

Az értelmezési nehézséget több tényező is okozza. Ezek közül az egyik, hogy a büntetőjogi értelemben katonának minősülő személyek számára különféle, a szolgálatuk ellátására vonatkozó szabályzatok születtek, így különösen a Magyar Honvédség Szolgálati Szabályzatának kiadásáról szóló 24/2005. (VI. 30.) HM rendelet, a Rendőrség Szolgálati Szabályzatáról szóló 30/2011. (IX. 22.) BM rendelet, a büntetés-végrehajtási szervezet Szolgálati Szabályzatáról szóló 21/1997. (VII. 8.) IM rendelet, a hivatásos katasztrófavédelmi szerv Szolgálati Szabályzatáról szóló 49/2011. (XII. 20.) BM rendelet, az Országgyűlési Őrség Szolgálati Szabályzatáról szóló 84/2012. (XII. 28.) BM rendelet. Az alanyiságot érintő értelmezési probléma ekörben oda vezethető vissza, hogy egyfelől – vélhetően – a normaszöveg hazai jogtörténetben szereplő korábbi megfogalmazása

(az 1978. évi IV. törvény – a korábban hatályos Btk. – hatályba lépett változatának 348. § (1) bekezdésében már a mai normaszöveggel egyezően szerepelt) a Magyar Néphadsereg (Magyar Honvédség) vonatkozásában kialakult terminológiának felelt meg. A modern kor kihívásaira választ adni kívánó jogalkotó ugyanakkor egyre színesebbé teszi a szolgálati formákat, nem is beszélve az egyes szolgálati szabályzatok hatálya alatt álló – büntetőjogi értelemben vett – katonák feladatainak eltérő, s egyre változatosabb jellegéről. Nem mindig egyszerű tehát meghatározni azt, hogy az adott szolgálatban feladatot végrehajtó személy tevékenysége beletartozik-e a védett szolgálati formák valamelyikébe. Ez a bűncselekmény alapkérdése. Az előbbi kérdésre adott nemleges válasz ugyanis kizárja a deliktum megállapíthatóságát.

Változó megítélés

A fentiekből látható tehát, hogy nem minden esetben egyértelmű, hogy az adott szolgálatot ellátó személy lehet-e alanya a bűncselekménynek, vagyis megállapítható-e *emiatt* a deliktum miatt a büntetőjogi felelőssége? A bírói gyakorlat azt mutatja, hogy vannak olyan szolgálati formák, amelyek különösebb értelmezési nehézség nélkül a tényállás hatálya alá tartoznak, azonban vannak olyanok, amelyek – sajátos jellemzőikre figyelemmel – csupán a bírói gyakorlat kényszerű eredményeként sorolhatóak a jelen bűncselekmény megállapíthatóságát megalapozó védett szolgálati formák közé.

Egy konkrét ügyben³ közlekedésrendészeti feladatok végrehajtásához kapcsolódóan kellett állást foglalni a bíróságnak – egyebek mellett – abban a kérdésben, hogy az adott körülmények között a vádlottak alanyai lehettek-e a Btk. 438. §-ában

---

³ Kúria Bhar.1.253/2014.

meghatározott deliktumnak? Az irányadó tényállás szerint a rendőr vádlottak a vád tárgyává tett időben vezényelt közterületi járőrszolgálatot teljesítve közlekedésbiztonsági ellenőrzési akcióban vettek részt, ennek ellenére a közúti forgalomból kiemelt és ellenőrzés alá vont román állampolgárral szemben nem alkalmaztak alkoholszondát, és sem a hazai körözési (KIR), sem a Schengeni Információs Rendszerben (SIS II) őt nem ellenőrizték, mulasztásukkal részben megghiúsították a közlekedésbiztonsági akció alaprendeltetését, mivel megkockáztatták egy esetlegesen szeszes italtól befolyásolt gépjárművezető további közlekedését, illetve egy esetlegesen körözött személy elfogását. A törvényszék katonai tanácsa ítéletében az I. rendű vádlottat és a II. rendű vádlottat társtettesként elkövetett szolgálatban kötelességszegés vétsége [Btk. 438. § (1) bekezdés] miatt hatvan-hatvan napi tétel pénzbüntetésre ítélte, a pénzbüntetés egy napi tételének összegét mindkét vádlott tekintetében ezer forintban állapítva meg. A kétirányú fellebbezések alapján eljárva az ítéletábra katonai tanácsa ítéletével az elsőfokú határozatot megváltoztatta, és a vádlottakat a szolgálatban kötelességszegés vétségének vádja alól felmentette. Az ítélet ellen a fellebbviteli főügyészség fellebbezést jelentett be a vádlottak bűnösségének megállapítása és velük szemben pénzbüntetés kiszabása érdekében. A Kúria a vádlottak bűnösségét megállapította és az elsőfokú bíróság által kiszabott büntetéssel megegyező pénzbüntetéssel sújtotta mindkettejüket. Az irányadó tényállás alapján egyrészt abban kellett állást foglalni, hogy az egész országra kiterjedő közlekedésrendészeti, illetve közlekedésbiztonsági ellenőrzésben való részvétel a vádlottak számára olyan szolgálati formát jelentette-e, amelyet a Btk. 438. §-ának (1) bekezdése védelemben részesít. A Kúria szerint ennek kifejtését és megindokolását ugyanis mind az első, mind a másodfokon eljáró katonai tanács elmulasztotta.

A Kúria bűnösséget megállapító ítéletének indokolása alapján a vádlottak vezénylés alapján látták el szolgálatukat, az elrendelt

fokozott ellenőrzés pedig összetettebb szolgálati forma volt, mint a vádlottak alapbeosztása szerinti körzeti megbízotti szolgálat (Rendőrség Szolgálati Szabályzata 69. §). A szabályzat 26. §-ának (1) bekezdése szerint a fokozott ellenőrzés összehangolt és koncentrált rendőri szolgálati tevékenység, amelynek során a rendőrhatóság illetékességi területét vagy annak egy részét lezárják, és az ott tartózkodókat igazoltatják. Jellegénél fogva a közbiztonsági, illetve a közlekedés rendjének biztosítása érdekében végzett járőrszolgálat, illetve ellenőrzési tevékenység a Rendőrség Szolgálati Szabályzata 70. §-ában szabályozott járőrszolgálati forma, annál azonban összetettebb, kiemelt szolgálati feladat. Ezt támasztja alá az is, hogy a megyei rendőr-főkapitányság rendészeti igazgatójának leiratán alapulóan a rendőrkapitányság végrehajtási terve úgy rendelkezett, miszerint az ellenőrzésben résztvevő állomány akció szolgálati pótlékra jogosult; ezzel a fegyveres szervek hivatásos állományú tagjainak szolgálati viszonyáról szóló 1996. évi XLIII. törvény (Hszt.) 254. § (2) bekezdés b)7. pontjára utalt. A Hszt. végrehajtására kiadott 140/1996. (VIII. 31.) Korm. rendelet 57. §-a szerint pedig akció szolgálati pótlékra az jogosult, aki az állományilletékes parancsnok által szolgálati feladat végrehajtása érdekében elrendelt országos vagy területi akcióban, illetőleg különleges szolgálati feladatban vesz részt. Mindezek alapján a fokozott ellenőrzés, mint vezénylés alapján ellátott szolgálat, a Btk. 438. § (1) bekezdésének védelme alá esik.

Más ügyekben abban a kérdésben kellett állást foglalnia az eljáró bíróságoknak, hogy az útlevel kezelői szolgálatot ellátó rendőr olyan szolgálati formában látja el feladatát, amely megalapozza a kötelességszegés szolgálatban nevű deliktum megállapíthatóságát?

Az egyik ilyen ügyben⁴ – jogerős ítéletben megállapított, és ekként a felülvizsgálati eljárásban is irányadó tényállás szerint –

⁴ Kúria Bfv.956/2015.

a rendőr terhelt útlevélezelői szolgálatot látott el a közúti határátkelőhely belépő oldalán, az egyik forgalmi sávban. Itt belépésre jelentkezett egy román rendszámú személygépkocsi két utassal. A terhelt az általa jól ismert személyeket – őket határmenti ingázónak tekintve – a Schengeni kódex VII. melléklet 5.2. pontjára figyelemmel a minimum-ellenőrzés elvégzése nélkül hagyta belépni hazánk területére úgy, hogy a gépjármű fülkén kívül fogadását elmulasztotta. A terheltet a törvényszék katonai tanácsa szolgálatban kötelességszegés vétsége miatt egy évre próbára bocsátotta és kötelezte a felmerült bűnügyi költség viselésére. A védelmi fellebbezések alapján eljáró ítélőtábla katonai tanácsa a törvényszék ítéletét helybenhagyta. A jogerős határozatok ellen a terhelt védője terjesztett elő felülvizsgálati indítványt. A felülvizsgálati indítvány elbírálásakor a Kúriának elsőként abban a kérdésben kellett állást foglalnia, hogy a terhelt követett-e el mulasztást, majd abban az esetben, ha igen, akkor az igényelt döntést, hogy ez a mulasztás veszélyeztette-e a védett szolgálati forma rendeltetését legalább olyan fokban, mint a törvényi tényállásban külön nevesített elkövetési magatartások. Mindezeket megelőzően azonban a legfelsőbb bírói fórumnak azt kellett megvizsgálnia, hogy az adott szolgálatot ellátó katona lehet-e egyáltalán alanya a szóban forgó bűncselekménynek?

A Kúria álláspontja szerint az útlevélezelői szolgálati forma a Rendőrség Szolgálati Szabályzatáról szóló 30/2011. (IX. 22.) BM rendelet alapján a Rendőrség (általános rendőri feladatok végrehajtására létrehozott szerv) határrendészeti szolgálati ágának egyik alapvető szolgálati formája (61. §), melynek célja a határforgalom ellenőrzésének végrehajtása, és amelynek során az útlevélezelő a Schengeni határ-ellenőrzési kódexben, valamint a Határőrök gyakorlati kézikönyvében (Schengeni kézikönyv) meghatározottakat hajtja végre. Ekként a határrendészeti szolgálati ág keretében szervezett útlevélezelői szolgálati forma nem vitásan a kérdéses bűncselekmény által védett szolgálat.

Megjegyzendő, hogy – a végül egyébként felmentést eredményező felülvizsgálati eljárás során – fontos lett volna mélyebben megismerni a felülvizsgálatot lefolytató bíróság jogi érveit, mivel a fenti összevetéséből levonható következtetés nem engedi igazán feltárni a megfontolás egyedi ügyben manifesztálódó hátterét. Azért lehet hiányérzetünk e tekintetben, mert álláspontunk szerint fontos annak tisztázása, hogy az adott büntetőeljárás alapjául szolgáló cselekmény terheltjének szolgálati feladatai a kötelességzegés szolgálatban törvényi tényállásában explicite meghatározott három védett szolgálati formának melyikébe illeszkedik bele? Ennek pontos tisztázása nélkülözhetetlen eleme annak a folyamatnak, amelynek eredményeként a konkrét cselekmény kapcsán felmerülő büntetőjogi felelősség alanyiségának tekintetében állást foglalhatunk.

Egy másik ügyben⁵ – szintén útlevélkezelői szolgálatot ellátó terhelt esetében – a Kúria az alábbi érvekkel támasztotta alá indokolását. A VI. rendű terhelt határrendészeti szolgálatot teljesített, melynek során vezénylés alapján a határátkelőhelyen teljesített speciális őrszolgálatnak minősülő útlevélkezelői szolgálatot. A VI. rendű terhelt az átkelőhelyen a 8/2008. (OT 6.) ORFK utasítás 59. és 61. pontjában írt kötelezettségeit több alkalommal megszegve a gépjárművezető és a járműszerelvény ellenőrzését elmulasztotta, és a járműszerelvényt a gépjárművezetővel együtt beléptette Magyarországra. Az útlevélkezelői szolgálati forma a Rendőrség Szabályzatáról szóló 30/2011. (IX. 22.) BM rendelet szerint a Rendőrség (általános rendőri feladatok végrehajtására létrehozott szerv) határrendészeti szolgálati ágának egyik alapvető szolgálati formája (61. §), melynek célja a határforgalom ellenőrzésének végrehajtása, és amelynek során az útlevélkezelő a Schengeni határellenőrzési kódexben, valamint a Határőrök gyakorlati kézikönyvében

---

⁵ Kúria Bfv.175/2021/5.

(Schengeni kézikönyv) meghatározottakat hajtja végre (71. §). Ekként a határrendészeti szolgálati ág keretében szervezett útlelkezői szolgálati forma nem vitásan a Btk. 438. § (1) bekezdése által védett szolgálat. Általános érvényű megállapításként deklarálta a Kúria, hogy a Btk. 438. § (1) bekezdése szerinti kötelességesség szolgálatban bűncselekmény közvetlen jogi tárgya a nevesített, így a büntetőjogi védelem alá vont szolgálati formák zavartalan ellátásához fűződő katonai érdek. Az egyes fegyveres szervek rendeltetésének megfelelően külön szabályzatok szabályozzák azokat a szolgálati formákat, amelyek ellátását, rendjét a Btk. 438. § (1) bekezdése büntetőjogi oltalomban részesíti. A rendőrség tekintetében ezt a szabályozást a Rendőrség Szolgálati Szabályzatáról szóló 30/2011. (IX. 22.) BM rendelet tartalmazza. A védett szolgálati formák az őr-, ügyeleti és egyéb készenléti szolgálatok. Az egyéb készenléti szolgálatok alatt azok a szolgálati formák értendők, amelyeknek ellátása külön éberséget, figyelmet igényel és ezért a kiképzés és a szolgálat mindennapi rendjétől eltér. Ezek körének meghatározását a jogalkalmazói gyakorlat alakította ki. Készenléti szolgálatnak minősül a rendőrség határrendészeti tevékenysége keretében elrendelt szolgálati formák ellátása is. Rámutatott a Kúria, hogy az egyéb készenléti szolgálatok fogalma kimerítő jelleggel nem írható le, mert az a rendvédelmi szervek feladatainak sokrétűsége és folyamatos változása folytán továbbiakkal bővíthet. Mindezt pedig a mögöttes, keretjogszabályi rendelkezések töltik ki konkrét tartalommal. Az ilyen szolgálatok során tanúsított magatartások elbírálásakor mindig arra kell figyelemmel lenni, hogy az adott szolgálati tevékenység kötött formában valósul-e meg, a résztvevők jogosultak-e más személyekkel szembeni kényszerítő vagy hatalmi cselekvések megvalósítására, illetőleg az adott szaktevékenység fokozott éberséget, kiemelt figyelmet igényel-e. A bűncselekmény elkövetője az, akit a büntetőjogi oltalomban részesített szolgálatba vezényeltek. A Btk. 438. § (1)

bevezetésében nevesített elkövetési magatartások tanúsítása által a bűncselekmény befejezetté válik. A konkrét cselekmény büntetőjogi megítéléséhez a konkrét szolgálat és a szolgálatban lévőre vonatkozó kötelek vizsgálata szükséges.

Vannak azonban olyan, a legfőbb bírói fórum által elbírált további esetek, amelyekből következtetést lehet levonni bizonyos tevékenység-ellátási formák vonatkozásában arra nézve, hogy alapjául szolgálhatnak-e a tényállás megállapításának, vagyis az „elkövető” lehet-e egyáltalán alanya a bűncselekménynek?

Egy konkrét ügyben például nemleges választ adott a bíróság erre a kérdésre amikor kimondta, hogy a katonai deliktumok által büntetőjogi védelemben részesített szolgálatfajták közé csak azok sorolhatók, amelyek a büntető anyagi jog szempontjából a katonának minősülő alanyok hivatalos, a testület törvényben vagy szabályzatban, illetve parancsban meghatározott, szabályszerűen előírt tevékenységének ellátására vonatkoznak; ennek megfelelően nem kötött formájú szolgálati tevékenység – a rendőr által egy kft.-vel kötött megbízási szerződés teljesítése körében ellátott forgalomirányító tevékenység – tekintetében a szolgálatban köteletségszegés vétsége nem valósul meg.⁶ A konkrét ügyben a katonai tanács a rendőr főtörzsőrmester vádlottat szolgálati feladat alóli kibúvás vétsége miatt 150 napi tétel – napi tételenként 100 forint – pénzbüntetésre ítélte, amelynek végrehajtását 1 évi próba-időre felfüggesztette, ellenben a vádlottat a szolgálatban köteletségszegés vétsége miatt ellene emelt vád alól – bűncselekmény hiányában – felmentette. A rendőr főtörzsőrmester vádlottnak a vádbeli napon két egymást követő időpontban kellett szolgálati feladatot ellátnia. A nevezett ezen a napon 13.00-17.00 óra között a kft. megbízási szerződése alapján forgalomirányítási tevékenységet látott el, e tevékenység lejárta után pedig 17.00-22.00 óra között az alosztály hatályos szolgálatvezénylése

⁶ Legf. Bír. Bf.V.670/1998.

alapján forgalomellenőrző-járőri szolgálatba volt vezényelve. A vádlott a szerződéses forgalomirányító tevékenységet egyenruhában és rendőri minőségét egyébként is igazoló felszereléseinek igénybevételével volt köteles teljesíteni. A vádlott a forgalomirányító tevékenység megkezdése előtt az alosztályvezetőjénél jelentkezett, és jelentette a feladat megkezdését. A feladat ellátása során azonban rosszul érezte magát, ezért egy, a kereszteződés közelében lévő vendéglőben szeszes italt fogyasztott. 15.40 óra tájban állampolgári bejelentés alapján a rendőr őrnagy alosztályvezető tudomására jutott, hogy az útkereszteződésben egy ittas rendőr irányítja a forgalmat. Az ügyelet intézkedése alapján a vádlottat a kereszteződésből bevonták, és ittasságának mértékét az ún. Seres-ethylometerrel ellenőrizték. A műszer kimutatta, a vádlott pedig el is ismerte az italfogyasztást. A vádlott ittassága közepes fokú alkoholos befolyásoltságnak felelt meg. A vádlott a szerződéses munkából kiesett időre díjazásban nem részesült. Az előljáró a vádlottat az állapotára tekintettel nem engedte 17.00 órakor a vezényelt szolgálatba lépni, hanem a feladatot átcsoportosítással oldotta meg. A Legfelsőbb Bíróság egyetértett a katonai tanácsnak azzal a megállapításával, hogy a szolgálat és a szolgálati feladat teljesítése nem azonos. A két fogalom között legalapvetőbb különbség, hogy a tényleges szolgálatot az arra illetékes előljáró a számára előírt rendben, szakmai ismereteinek felhasználásával, szabad akaratából tervezi, szervezi, vezényli és hajtja végre. A szolgálat megtervezése, megszervezése a helyi adatok összegyűjtéséből, értékeléséből és elemzéséből, a közrend, a közbiztonság és a közlekedésbiztonság erősítésére vonatkozó vezetői, parancsnoki elhatározásból és a végrehajtás feltételeinek a biztosításából áll. A vádlott által a vádbeli napon 13.00-17.00 óra között a kft. megbízási szerződése alapján el látott forgalomirányítási tevékenység nem a helyzeti adatok értékeléséből és elemzéséből, illetve nem a parancsnoki, vezetői elhatározásból került végrehajtásra, hanem a kft.-vel kötött és

meghatározott személyekre, így a vádlottra is vonatkozó szerződés alapján. A konkrét rendőri szolgálat olyan kötött formájú feladat, amely során a testülettel hivatásos szolgálati viszonyban álló személy a szervezet alaprendeltetéséből folyó valamely szakmai feladatot teljesíti az arra illetékes vezető vezénylese alapján. A szolgálatot ellátó személynek a szolgálat teljesítésére vonatkozó kötelezettségét a testülettel fennálló szolgálati viszonya és a speciális alá-fölé rendeltség jellemzi.

A kifejtettek alapján tehát az állapítható, hogy a szerződéses forgalomirányító tevékenység nem tekinthető vezényelt szolgálatnak, azt nem az arra illetékes vezető tervezte, szervezte és hajtatta végre. A megbízó és megbízott viszonyban álló személyek között alá- és fölérendeltségi viszony nincs, és a végzendő tevékenység kikényszerítését a megbízási szerződésben vállalt kötelezettség, nem pedig a hivatásos szolgálati viszony szabályozta. Erre figyelemmel a katonai tanács helyesen jutott arra a következtetésre, hogy a vádlott által a vádbeli napon 13.00–17.00 óra között végzett tevékenysége során tanúsított magatartás – nevezetesen az ennek során történt szeszital-fogyasztás – nem meríti ki a szolgálatban kötelességszegés vétségének a törvényi tényállását, ezért az elsőfokú bíróság helyesen mentette fel az ellene emelt vád alól. Ebben a tekintetben tehát arra a megállapításra juthatunk, hogy a szerződés alapján teljesítendő feladatok során az egyébként „katoná”-nak minősülő személyek – a konkrét szerződésből eredő feladatvégrehajtás során, a vizsgált tényállás szempontjából – nem őr-, ügyeleti vagy egyéb készenléti szolgálatban lévő „katoná”-k. Kérdés – és nagyon fontos kérdés –, hogy akkor a „hivatalos személy” minőségüket megőrzik a rendőrök egyáltalán az ilyen feladatok ellátása során? Hiszen a laikus állampolgár nem tudja megítélni, hogy ők nem őr-, ügyeleti vagy egyéb készenléti szolgálatban lévő katonák, de mivel egyenruhában, rendőri jellegüket kétségkívül megállapíthatóan látják el – szerződéses – feladatukat, akkor a közhatalmi

jogosítványok megilletik őket (mint hivatalos személyeket) ilyen esetben is? Lehet tehát akkor, hogy ilyen esetben őr-, ügyeleti vagy egyéb készenléti szolgálatban nem lévő katonának minősülnek, ugyanakkor hivatalos személynek minősülnek minden tekintetben? Vagy szükségképpen együtt jár a „katona” és a „hivatalos személy” mivolt, mint személyes kvalifikáltság? Vagyis: a bíróság érveléséből kiindulva a „szerződéses” rendőr nem őr-, ügyeleti vagy egyéb készenléti szolgálatban lévő katona, de akkor a „szerződéses” rendőr hivatalos személy?

Példa az elhatárolási nehézségekre

A gyakorlatban előfordulhat olyan konstelláció, amikor nem az a kérdés, hogy az alapulfekvő szolgálat jellege a kötelességszegés szolgálatban deliktumának megállapíthatóságát – azaz a büntetőjogi felelősség fennállását, illetőleg annak hiányát – határozza meg, hanem az, hogy a szolgálat jellege milyen bűncselekmény megállapítását teszi lehetővé? Ennek a körülménynek a jelentősége nem csupán teoretikus, dogmatikai – helyes vagy helytelen minősítés – színezetű, hanem a büntetés nemére és mértékére is kihatással bíró körülmény, vagyis praktikus jelentőséget is magában hordoz.

Egy konkrét ügyben⁷ éppen abban a kérdésben kellett a bíróságnak állást foglalnia, hogy a konkrét – a vádbeli cselekmény idején ellátott – szolgálat mely bűncselekmény megállapítását teszi lehetővé? A tényállás szerint a rendőr százados I. r. vádlott április 3-án 15.30 órától április 9-én 24 óráig, míg a rendőr törzsszázlós II. r. vádlott április 3-án 15.30 órától április 10-én 7.30 óráig ügyeletes nyomozói készenléti szolgálatot teljesített. A rendőrkapitányság vezetőjének intézkedése alapján az ügyeletes nyomozók a rendőrkapitányság ügyeletesének az

---

⁷ Legf. Bír. Bf. V. 2298/1995.

utasítására kötelesek bevonulni, és a hatáskörükbe tartozó bejelentett eseményekben az elsődleges intézkedéseket fogyanatosítani. A rendőrkapitányságon április 6-án 23.10 órakor személyesen megjelent a bejelentő és felesége, akik elmondták, hogy a házuk udvarán ismeretlen személyt feltartóztattak, aki az udvaron levő baromfióba behatolt, és megakadályozták, hogy a helyszínről eltávozzék. Az ismeretlen személy közölte, hogy hol lakik, ezután a baromfióból egy fadarabot kidobott, amely bejelentőnek az arcát eltalálva vérző sérülést okozott. Ezt kihasználva az elkövető a helyszínről elmenekült. A rendőrkapitányság ügyeletes utasította a rendőrxjőröt, hogy a vádlottakat értesítse ki, közölje velük, hogy vonuljanak be a rendőrkapitányságra a szükséges intézkedések megtételére. A rendőrxjőr először a II. r. vádlott lakásán jelent meg, ahol közölte vele, hogy az ügyeletes utasítására be kell vonulnia, majd kérdésre elmondta a tényállást is. A II. r. vádlott a kapitányságra nem vonult be, hanem kérte a jxőröt, hogy értesítse ki az I. r. vádlottat. Ezután a jxőr megjelent az I. r. vádlott lakásán, akinek jelentette, hogy az ügyeletes utasítására be kell vonulnia a rendőrkapitányságra, és ismételten jelentést tett a sértettek által elmondottakról. Az időközben odaérkező II. r. vádlott jelenlétében az I. r. vádlott kijelentette, hogy a kapitányságra nem vonulnak be, a rendőrxjőrnek pedig azt az utasítást adta, hogy a helyszínen jelenjen meg, ellenőrizze a bejelentés valóságát, és a megállapításairól írjon jelentést. A katonai ügyész mindkét vádlottat parancs iránti engedetlenség vétségével vádolta. A bíróság katonai tanácsa a rendőr százados I. r. vádlottat szolgálatban kötelességzegés vétsége miatt 100 napi tétel – napi tételként 100 forint – pénzbüntetésre ítélte; ugyanakkor a rendőr törzsszázlós II. r. vádlottal szemben a szolgálatban kötelességzegés vétsége miatt indított büntetőeljárást megszüntette, és a vádlottat megrovásban részesítette.

A Legfelsőbb Bíróság az elsőfokú ítéletet a felmentésért bejelentett fellebbezések alapján bírálta felül. Ennek során megál-

lapította, hogy a katonai tanács a tényállást helyesen állapította meg. Az irányadó tényállás alapján az elsőfokú bíróság okszerűen vont következtetést az I. r. vádlott bűnösségére, illetőleg nem tévedett, amikor a II. r. vádlott büntetőjogi felelősségét megállapította. A felmentés érdekében bejelentett fellebbezések tehát nem alaposak. A helyesen megállapított ítéleti tényállás szerint a vádlottak mint ügyeletes nyomozók a rendőrkapitányság ügyeletesétől a járőr útján kaptak utasítást arra, hogy vonuljanak a rendőrkapitányságra a szükséges intézkedések megtétele végett. Az ítéleti tényállásból és annak a bizonyítékok értékelésével foglalkozó részéből, valamint az iratok tartalmából és különösen a kapitányságvezetői intézkedésből egyöntetűen az tűnik ki, hogy a készenléti szolgálatban levő vádlottak a rendőrkapitányság ügyeletesétől kaptak bevonulásra vonatkozó utasítást, amely az ilyen akaratkijelentésre feljogosított szolgálati közegtől származó, félreérthetetlen parancs volt. A vádlottak a kapitányság ügyeletesének a szolgálati parancsát teljesíteni tartoztak, és e szolgálati személytől a járőr útján közvetített utasítást nem minősíthették „szakmai konzultációnak”, mert sem a rendőrkapitányság vezetőjének az intézkedésével szabályozott ügyeletesi szolgálatnak, sem pedig a vádlottak által ellátott készenléti szolgálatnak nem az volt a rendeltetése, hogy a bűnüldözésre hivatott rendőrök egymással jogi kérdéseken vitatkozzanak, hanem az, hogy a bűncselekmény felderítése és a közbiztonság megóvása érdekében a szükséges és hatékony intézkedéseket haladéktalanul megtegyék. Az ügyeleti szolgálatot ellátó rendőrtiszt és a készenléti szolgálatban levő ügyeletes nyomozók jogi helyzetét illetően nem annak volt jelentősége, hogy kinek magasabb a rendfokozata vagy a beosztása, hanem az egymáshoz viszonyított helyzetüket kizárólag az adott ügyeleti szolgálat jellege határozta meg. A rendőrkapitányság ügyeletesé és az ügyeletes nyomozók között függelmi viszony keletkezett, amelynél a kapitányság ügyeletesé a vádlottak számára a szolgálati feladat ellátása érdekében mindaddig jogosult volt utasítást adni,

ameddig ezt az ügyeleti szolgálatot ellátta, a függelmi viszony másik oldalán elhelyezkedő ügyeletes nyomozók pedig tartoztak a szolgálati közeg akaratának engedelmessé válni. Kétségtelen, hogy a kapitányságra bevonulás megtagadásával mindketten vétettek a rendőrkapitányság vezetőjének az intézkedésében előírtak ellen is, mely által a szolgálatuk ellátására előírt rendelkezést is szükségképpen megszegték, magatartásuk azonban a szolgálat irányításának alapvető eszköze – a parancs – ellen irányult, amely eszköz minden katonai függelmi viszonyok rendjében működő szervezet alapja. Amennyiben ez az eszköz nem funkcionál, úgy ez az adott szervezeti egység működését veszélyeztetheti. A vádlottak cselekménye éppen ezért függelemsértő természetű, amely egyidejűleg kötelességszegő jellegű, de a jogi minősítést illetően a függelemsértés a meghatározó. A Legfelsőbb Bíróság ezért a vádlottak magatartását – a katonai ügyészség eredeti vádindítványában foglaltakkal egyezően – parancs iránti engedetlenség vétségének minősítette, és az elsőfokú ítéletet eszerint megváltoztatta. A vádlottak a szolgálati felsőbbség akaratával helyezkedtek szembe, és függelemsértő bűncselekményt valósítottak meg, így a felmentésre irányuló fellebbezéseknek a Legfelsőbb Bíróság egyik vádlott esetében sem adott helyt.

Következtetések

A fent vázolt – csupán példaként, a vizsgálódásunk szempontjából jelentőséggel bírói körülményekre fókuszáló – néhány eset kapcsán levonhatunk olyan következtetéseket, amelyek a tudomány és a gyakorlat számára egyaránt hasznosíthatóak lehetnek, azok továbbfejlesztését szolgálhatják:

– a tényállásban nevesített „őr-, ügyeleti vagy egyéb készenléti szolgálat” – mint védett szolgálati forma – nem jelent tartalmi azonosságot az egyes szervek tekintetében kiadott szolgálati

szabályzatokban alkalmazott, azonos megnevezésű szolgálati formákkal; azoktól függetlenül értelmezendő. Ez azt is jelenti, hogy akár olyan szolgálati forma is a tényállásban szereplő védett szolgálati formába tartozhat, amely az adott szerv szolgálati szabályzata szerint más elnevezés alatt szerepel, még ha az adott szolgálati szabályzat ismeri is a konkrét szolgálattípust. Ez a büntetőjog primátusát, s az adott igazgatási jellegű normától való teljes függetlenségét mutatja.

– a jogalkalmazó egyetlen esetben sem mellőzheti az abban történő állásfoglalást, hogy az adott szolgálati forma a védett szolgálatok közé tartozik-e? További vizsgálódás csak az ezen kérdésre adott pozitív válasz esetében folytatható, hiszen ez objektív büntethetőségi kritérium a tényállásnak.

– a Kúria az „egyéb készenléti szolgálat” vonatkozásában iránymutatást adott, amely szerint ezalatt azok a szolgálati formák értendők, amelyeknek ellátása külön éberséget, figyelmet igényel és ezért a kiképzés és a szolgálat mindennapi rendjétől eltér.⁸ Az iránymutatásban tükröződő jogalkalmazás-orientálási szándék feltétlenül helyeslendő, azonban a jövőben tovább pontosítandónak tűnik. A „kiképzés és a szolgálat mindennapi rendjétől eltér”-és nehezen értelmezhető, hiszen, aki mindennap ezt a szolgálatot látja el, annak nem lesz a mindennapi rendtől eltérő, mert számára ez a mindennapos feladat. Problémásnak tűnik a jogalkalmazásban a „külön éberség, figyelem” megkövetelése is. Ugyanis a „külön” csupán valamihez mérhető. Vajon mi lehet ebben az esetben az a büntetőjognak is megfelelő kiindulópont, amelyhez viszonyítva meghatározhatjuk az egyéb készenléti szolgálat ellátását – a jogalkalmazó álláspontja szerint – kötelezően jellemző zsinórmércét? Megjegyzendő ugyanakkor, hogy a jogalkalmazó kényszerhelyzetben van, hiszen általános iránymutatást – segítő kezet – szeretett volna a jellemzők

⁸ Kúria Bfv.175/2021/5.

körülírásával a praxis számára, elkerülendő a jövőbeni ingadozó bírói gyakorlatot.

A védett szolgálati formák meghatározása tehát problémásnak tűnik. Így ebből a szempontból értékelve a tényállást, felmerülhet bennünk a kérdés, hogy vajon megfelel-e a törvényi pontos meghatározottság követelménynek a tényállás ezen eleme? Természetesen másik aspektusból is vizsgálhatjuk a kérdést: vajon a szolgálati ágak, formák, s nem utolsó sorban a közhatalmi szervek sajátosságaiból következően van-e egyáltalán arra lehetőség, hogy a jelenlegi szabályozásnál megfelelőbb tényállást alkossunk?